

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

İSTANBULDA ÇIKAR, AYLIK
HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

Ocak 1956

İÇİNDEKİLER: .....

Fatih'e Söylenen Ninni	Nihad Sami BANARLI
Harpüt'ta Oğlan Evinde Erkekler İçin Kına Gecesi --	F. MEMİŞOĞLU
Kırklareli'nde Şayakçılık	Şahap AKALIN
İki Mevlevî Şair: Derviş Halil, Derviş Ali	Asif EVREN
Saz Şairleri: Aşık Râci	Mehmet Halit BAYRI
Davul - Zurna Hakkında	Mahmut Ragıp GAZİMİHAL
Aşık Pervani - Güllühan Karşılaşması (-2-)	Mehmet GÖKALP
Ay Hakkında İnanmalar: İstanbulda	Burhanettin İŞIKLI
Dördüvanlı Şair Hilmi (Halil)	Çağhyan Muzaffer ALBAYRAK
Edirne'de Açılan Renkli Çim Sergisi	T.F.A.

Bize Gelen Kitaplar

Sayı: 78

Kuruş: 25

SARBI VE YAZI İŞLERİNİ İDARE EDEN MES'UL MÜDÜR: İHSAN HİNÇER

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

ELGIN KARAMAN
T.H.B. II

İSTANBULDA ÇIKAR, AYLIK
HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

Ocak 1956

İÇİNDEKİLER:

Fatih'e Söylenen Nispet	Nihad Sami BANARLI.
Harput'ta Oğlan Evinde Erkekler İçin Kına Gecesi	F. MEMİŞOĞLU
Kırklareli'de Şayakçılık	Şahap AKALIN
İki Mevlevî Şair: Derviş Halil, Derviş Ali	AHİ EVREN
Saz Şairleri: Aşık Kâci	Mehmet Halit BAYRA
Davut - Zurna Halkında	Mahmut Rağıp GAZİMHAL
Aşık Pervani - Gülşimhan Karşılaşması (-2-)	Mehmet GÜKALP
Ay Halkında (nanmalar: İstanbulda)	Burhanettin İŞİKLİ
Dördüvankı Şair Hilmi (Halî)	Çağlayan Muzaffer ALBAYRAK
Edirne'de Ağlatan Herdîki Çıplak Sengül	T.P.A.
Bize Gönderen Kitaplar	

Sayı: 78

Kuruş: 25

Dergimizin Satış Yerleri

İSTANBUL'DA :

- Hayat'ta** : ★ Kapalı Durak Bayii
★ Kartpostalçı Falk Akgün
Çağaloğlu'nda : ★ Türkiye Millî T. F. Karşısındaki Bayi ve Tütlünoğlu Ahmet,
★ (Eski Eminönü Halkevi) Öğrenci Lokali karşısında Bayi ve Tütlünoğlu Sn. Hacer.

Şişli : ★ İkbâl Kitabevi.

Köprü : ★ Köprü Kitabevi.

Beşiktaş : ★ Kitapçarı.

ANKARA'DA :

Ulus Meydanında : ★ Berkalp Kitabevi.

★ Koç Ticarethanesi önündeki Bayi Yakup Dalkılıç.

KONYA'DA :

Mülkümec Meydanında : ★ Yeni Kitabevi.

KARS'DA :

Kasım Paşa Cad. : ★ Müslim Köse

Dergimizin 1 ci ve 2 ci sayıları hariç, bütün sayıları mevcuttur. Bedeli mukabilinde adresimizden temin edilir. 1 ci ve 2 ci sayılarımızın yakında ikinci baskıları yapılacak böylelikle mevcudu kalmıyan 1 ci cildimiz de yeniden satışa arz edilecektir.

I ci Cildimiz: 1 ilâ 24 cü sayıları.

II ci Cildimiz 25 ilâ 48 ci sayıları.

III cü Cildimiz 49 ilâ 72 ci sayıları ihtiva etmektedir.

Sipariş bedelleri pul olarak da gönderilebilir.

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU: AGUSTOS 1949
AYDA BİR DEFA İSTANBULDA ÇIKAR, HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ VE YAZI İŞLERİ MES'UL MÜDÜRÜ: İHSAN HİNÇER

No: 78

OCAK 1956

YIL: 7 — CİLT: 4

Fatih'e Söylenen Ninni

Yazan: Nihad Sami BANARLI

Fâti'h Sultan Mehmed, bebekken nasıl uyurdu? Masum çocuk tebessümüyle, hangi rü'yâya gülümserdi? Yavru vücuduna gelen büyük ruh, İstanbul fethinin rü'yâsını daha o yaşta görmeğe başlamış mıydı? Nasıl uyanırdı? Küçük kollariyle nasıl gerinir, gerinirken ufak elleri nasıl yumruklardı? Küçük ağızyla nasıl esner, bu esneyişte bir yavru arslan edâsı sezilir miydi?

Annesinin göğsünü özlediği zaman nasıl ağlardı? İnce dudakları nasıl bükülür; nasılsı, insanı ağlatacak kadar güzelleşir, hangi gül goncasının kıvrımlarına benzerdi?

Yine kartal burunlu, yine şahin bakışlı mıydı? Annesi, onun yüzünü, onun bakışlarını seyrettikçe neler duyardı? Onu kucağına aldığı zaman içine gizli bir heybet dolan, bağrına bastıracağı yavrunun bir gün İstanbul fâtihi olacağı aklına gelir miydi?

Ona Muhammed mi, Mehmed mi, Mehmed mi derdi? Onu «Şehzâdem!» diye mi, «Mehmedciğim!» diye mi severdi? Te-miz anne göğsünden yükselen bu en son ve en sıcak sesle mi öperdi? Kolları arasında uktığı yavrunun, tarihin en büyük «Mehmedciğ» lerinden biri olacağını düşünür müydü?

★
Mevlid şairi Süleyman Çelebi, Muhammed Peygamberi doğuran ananın o gece ne görüp neler duyduğunu bir defa da kenâsî ve iman dolu lisânıyla terennüm etmiştir: İnanışa göre melekler ve tarihin es-

ki, mukaddes kadınları, Âmine Hâtun'a katli ve seffaf birer vücut halinde görmüş, ona Muhammed'i doğuran ana olduğunu müjdelemişlerdi.

Âmine, gördüklerini ve duyduklarını:

«Çevre yânuma gelip oturdular
Birbirine Mustafâ'yı mustular
Didiler oğlun gibi hiç bir oğul
Yârâdilâli cihan gelmiş degül»;

«Sûsâdım gaayet harâretten katî
Sundular bir cam dolusu şerbeti
İçtim âna oldu cismim nûra gark
İdemezdim nûrdan kendimi fark»

Bu anlatışta yalnız Süleyman Çelebi'nin değil, Çelebiden evvel ve sonra, yüz yıllarca Muhammed Peygamberi seven, duyan, düşünen ve konuşan Müslüman Türk halkının hayâlî ve lisânî vardı.

Acaba İkinci Mehmed'i doğuran anneye de böyle melekler görünmüş müydü? Ona, bizzat Muhammed Peygamberin «Ni'm - el cin, Emir» diye kutladığı «Ulu Hakan» ı bu dünyaya kendisinin getirdiğini müjdelemişler miydi?

★
Bütün bunları zaman zaman, böyle kurar, düşündüm. Tahayyülümde eski aşkların, sevgillerini düşünelimene benzer bir ruh hâli yaşardı. Seven, fakat sevgillerini şimdiki gibi fazla yakından göremiyen eski genç insanlarda böyle tahayyüller olurdu: «Kim bilir onun mahrem hâli nasıldı? Gece,

HARPUT'TA

OĞLAN EVİNDE ERKEKLER İÇİN KİNA GECESİ

Yazan: Fikret MEMİŞOĞLU

Al nakıştan, gül nakıştan
İşte kılıç, işte kalem
Yaz kaderim yeni baştan
Uyu benim hoş bakışım
Kemer burun, hilâl kaşım

Uyuyup da büyüyecek
İstanbul'a yürüyecek

Gele müslim, gele gayrı
Adâlet nedir görecek

Ninni benim hoş bakışım
Kemer burun, hilâl kaşım

Edirne'de Güleşeni can
Bursa'mızda Emir Sultan
Himmetleri hâzir olsun

Ankara'da Hacı Bayram

Kuşandılar kılıçları

Tutuldu kale burçları

Hazır bütün Urumeli

Hazır bütün Anadolu

Senin mübarek şamma

Gördüdü İstanbul yolu

Ninni benim hoş bakışım

Kemer burun, hilâl kaşım

Ninni yiğdim, serverim,

Mehmed namlı kaderim.

Buraya 12 mısramı eksik aldığım bu şiir gerek bütünüyle, gerek onun, şairinin «Fâtiht Destanı» ndan alınmış bir parça olduğunu müjdeliyen notlarıyla bana bir müjde gibi gördü. «Bir millet ve bir milletin büyüklüğü nasıl sevilir?» sorusuna içimdeki cevabı bulmuş gibi oldum.

Ninniler, Türk annelerinin dilinde Türk mânilerinin en zengin, en sıcak verimleri halinde söylenen şiir incileridir. Doğuştan şair ruhlı Türk halkı arasında mâni söylemek bir gelenektir. Aysel, Nazlılar, köy deli, kanlıları, mânileri ya başkalarından işiterek veya bizzat yaratarak terennüm ederler. Çocuklarını şiirli seslerle büyüten anneler ise aynı terennümleri «ninni» ler hâline koyar; çocuklarının rengine, çehresine, sevinli hareketlerine göre, ninni mısralarını çok kere kendileri yaratırlardı. Şüphesiz bu güzel gelenek Fâtiht'in annesine de târihin en büyük evlâtlarından birine, kendi özellikleriyle ninni söylemenin saâdetini tattırması.

Nezihe Araz'ın şiiri, bu saâdeti bizzat duyan bir anne söyleyişi kadar sıcak ve samimîdir. Baştan sona yerli ve millî malzemeyle, yerli ve millî kelimelerle, bu çeşit sesler ve kafiyelerle örülmüştür.

Hele eski halk destanlarında olduğu gi-

1) Nişan takma:
Kız isteyip (söz kesildikten sonra), nişan için, oğlan evinden kız evine (dilbağı) gönderilir. Söz kesiminin gerçekleştirilmesi için, (dilbağı) gönderilmesi lâzımdır. Dilbağı olarak (bir yüzük, bir değirmi yazma, bir beşbirlik alımr, evlenecek gencin annesi (müstakbel kaynana) sı veya kız kardeşi (yani müstakbel görümce) si tarafından götürülüp sözlü kuza takılarak, kız, oğlana nişanlanmıştır.

Nişan takmada, fazla kalabalık olmaz. İki tarafın en yakınları bulunur. Nişanlıların uzun müddet nişanlı kalmamaları, bir an evvel evlenmeleri, hayırlı sayıldığı için, düğün hazırlığına hemen başlanır.

2) Defter gönderme:
Düğün kararlaştırıldıktan sonra, kız evinden, geline lâzım olan eşyaların alınması için, defter gönderilir. Oğlan evi, defterde yazılı olanları aldıktan sonra, terzi parasını da verir.

Bununla beraber, oğlan evi, kızın babasına başlık, kardeşlerine (halet) namıyla hediyeler verir.

3) Sini gitmesi:
Kına gecesinden bir gün evvel, oğlan evi, davul zurna tutup, evinin önünde çaldırmağa başlar. Bugün, oğlan evinden kız evine elbise, çarşaf, peçe ve ayakkabı ve çorap gönderilir.

4) Kına gecesi:
Sini gönderildikten sonra, kına gecesi ha-

bi, Fâtiht'in zaferlerine yalnız kılıç kuşanmış kahramanların değil, Emir Sultan, Hacı Bayram gibi büyük Türk evliyasının da katılımı söyleyen mısralar, tamâmiyle halk ruhuna ve halk geleneğine uygundur. Bu şiir, bize yalnız Fâtiht'in beklüğünü tahayyül ettirmek ve ona annesinin ağzından bir miltetin söylediği «ninni» leri duyurmakla kalmıyor, aynı zamanda bizim yerli malzemeyle söyleyecek hakiki şiirimize yeni bir fecir rengi işliyor.

Zamanımızın birçok özenti ve yabancı söyleyişleri yanında bizim, şiirde, böyle fevriyelere ihtiyacımız vardır.

zırlığı başlar. Düğünler, ekseriyetle, bahar veya sonbahar aylarında yapıldığı için, gündüzen hangi bahçede kına gecesi yapılacaksa, ağaçların dallarına mumlar ve kristikler yapıştırılır. İki teneke içine de gazla yuğrulmuş çamur konularak, kahve ocağının (kına gecesi yapılacak evin) dış kapısının iki yanına konulur.

5) Misafirlerin gelmesi:

Gündüzen gelen ve akşam için kına gecesine davetli olan erkekler, düğün evine gelerek, hazırlanan yerlere oturur, gelenlere kahve ve sigara ikram edilir, şurup vesaire, soğukluk verilir. Gelenler saz dinler, sohbet ederler.

6) Elbise ütülme:

Kadın sağdıcı, güveyinin elbise bohçasını harem tarafında, kadın misafirlere açarak gösterir. elbise ütülür. Selâmlık tarafına gönderilirken, saz ve def çalınır, oyun oynanır; defçiler, para almayınca elbiseyi götürme yol vermezler. Defçilere (yol verme) harçlığı verilerek, güveyinin ütülenmiş elbiseleri selâmlık tarafına gönderilir.

7) Güveyi giydürme:

Gelinin sağdıcı, güveyinin elbiselerini, selâmlık tarafına göndererek, güveyinin sağdıcına teslim eder. Güveyi sağdıcı, elbiseyi alarak, bir odada, yakın arkadaşlarıyla birlikte, güveyiyi giydürerek süsler ve kokulu yağlar sürer.

8) Hamama gitme:

Güveyi giydirildikten sonra, sağdıcı ve yakın arkadaşları ile, hamama götürülür. Güveyi ve sağdıcı ve diğer arzu edenler, içeride yıkanırken, hamamın önünde, güveyin çıkışını (davul zurnaya) haber vermek için, bir haberci bekler. Hamam masrafı ve bahşişlerin ödenmesi sağdıcaya aittir.

Güveyi hamamdan çıkıp eve gelirken davul - zurna ile karşılanır.

9) Çayda çınarın yakılması:

Güveyi hamamdan dönerken, ağaçların dallarındaki bütün mumlar yakılır. Kahve ocağının dış kapısının iki yanındaki gazlı tenekelere ateş verilir. Kahve ocağının bahçesi, donanmış ve her taraf aydınlanmış olur.

açları dağılınca nasıl güzelleşirdi? Vücudu, gece geceliğini giydiği zaman, nürdan bir belinlik giymiş gibi nasıl şeffaflaşır. bir Diwan şairinin: «Nürdan bir serv yitmişmiş ha. vâl etsin gören» demesini andırır bir güzel ilk ahırdı.

Gecelikleri, çamaşırları, yatak örtüleri, yasak yüzleri nasıl temiz, nasıl beyaz olurdu. Zâten kendi teni de onlara benzerdi: Mis kokar, taze sabun kokardı. Henüz yıkanmış saçlarından ve teninden etrafa bahar buğuları gibi ince, buzlu bir duman yükselirdi. Yüzü, şimdiki elektrik ışıklarının aydınlığında yorgun, boyalı ve çizgili görünmez; eski Şark abajurlu petrol lâmbalarının ay ışığını andıran solgun ziyasında, bu ışık, kendinin içinde yanıyormuş gibi bir başka nur olurdu.

Uyuduğu zaman, kırpikleri, yanaklarının üstüne, suya yeşil bir dalın gölgesi vurmuş gibi düşerdi. Uykusunda kim bilir nasıl, ne masum, ne çocuksu gülümser, uyanınca güzel gözlerini, susamışlara pınar görünür gibi, ne aydınlık açardı?

Evet, tâlih ve yeni hayat, kadını erkeklerin ortasına bu kadar fazla maddeleştirip, hoyratça atmadan önce, genç erkekler, hiç olmazsa sevdikleri müddetçe böyle hayaller kurabilir, böyle bir rüyânın cennetinde yaşayabilirlerdi. Hattâ sonradan gördükleri «hakikat» bile onları hayâl kırıklığına uğratmaz; o dekor ve o terbiye içinde yetişen kadınları zâten öyle bulurlardı.

★

Fâtiht'in bebekliğini, çocukluğunu böyle bir âşık gibi düşünürdüm. Fakat nedense, ona ninni söyleyen kadının, bu güzel yavruyu uyu-turken ne gibi sözler dizip, hangi temiz gönlü ürperişlerini şiirleştireceğini akıl edememişim.

Geçenlerde böyle bir tahayyül ve böyle bir ürperişle söylenmiş ilk güzel şiiri, Nezihe Araz'ın, Kasım 1955 tarihli İstanbul Dergisinde yayınlanan «Şehzâde Mehmed'e Ninni» başlıklı mısralarında sevgiyle ve alâkayla okudum:

Sular gibi şakır sesi
Âleme rahmet nefesi
Hak esirgesin nazardan
Şehzâdeler Şehzâdesi
Ninni benim hoş bakışım
Kemer burun, hilâl kaşım

Mumlar, vakte göre, hamama gitmeden evvel de yakılabilir.

10) Hamamdan dönüş:

Güveyi hamamdan gelirken, silâhlar atılır, türküler söylenir. düğün havası çalınarak, uzun havalar (şırvan, elezber, maya vesaire) söylenir. Hamamdan dönen güveyi, sağdıçla birlikte, kahve ocağına gelir. Misafirlerle birlikte yorgunluk kahvesi içer.

11) Kına tabağı:

Güveyi kahve ocağına, yani misafirlerin yanına gelirken, önünde ve arkasında ellerinde çayda çırallar olan arkadaşları ortaya gelir, oyun oynarlar. Bu sırada (kına tabağı) misafirlerin önünde gezdirilerek çalgıcılara ve kahveciye bahşış toplanır. Bahşış vermek, arzuya tâbidir. Kına tabağı gezdirilirken, misafirlerin önünden, ağır ağır yürünür. para atanlar atar, atmayanlara karşı hiç bir talep hisas edilemez.

12) Türküküler:

a) Kına gecesini başlarken evvelâ Elâzığ Peşrevi (Paşa Göçtü) ile saza başlanır. Müteakibin, (Nevruz, İbrahimiye, Tatvan, Muhalif, Divan, Tecnis, Müstezad, Beyatı, Rast, Uşak gibi) yerli ağır havalar söylenir ve çalınır.

b) Sonra uzun havalara geçilir. Kürdi, Bağrıyanık, Hoyret, Elezber, Maya, Versak, Şırvan) söylenir. Her uzun havayı, aynı ayak-tan muhtelif türküler takip eder.

c) Sabaha doğru tekrar ağır havalar çalınarak, meclis âhenginin, vekar ve temkinle sona ermesi temin edilir.

13) Kına gecesinde oynanan oyunlar:

a) Münferid oyunlar:

1) Çayda çıra. 2) Çifte telli. 3) Fide, Esmer, Necibe, gibi diğer münferid oyunlar.

b) Koi oyunları (birlikte oynanan oyunlar):

1) Ağırılama, 2) Halay ve dik halay, 3) Üç ayak ve üç ayak üstü. 4) Güvercin, 5) Tamzara. 6) Lele Nuri, 7) Fatmalı 8) Çıkık. 9) Oğlan beni sudan geçir, 10) Aman urum kızı, 11) Çapık, 12) Delil o, 13) Bıçak oyunu (Elâzığ zeybeği), 14) Deve oyunu. 15) Kalkan - kılıç.

14) Güveyi gezdirmeye:

Güveyi hamamdan gelip, kahvesini içtikten sonra, akraba büyüklerinin ve yaşlıların bulunduğu tarafa götürülerek, babasının ve diğer büyüklerin ellerini öper, diğer misafirleri de hoş geldiniz makamında, selâmlar.

Yerine oturur. Bir müddet, bunların yanında da saz çaldıktan sonra, güveyi gezdirilir.

Güveyi gezdirilirken, arkadaşları tarafından çayda çırallarla takip edilir. Önünde de iki kişi, Köroğlu ve kalkan kılıç çalınarak. (kalkan kılıç) oynar. Güveyi, gezdirilirken, silâh atılır, na'ra atılır. Kaza çıkmaması için kâmil olanlar, gençleri ikaz ederler.

15) Kına gecesini tertibindeki hususiyet:

Kına gecesini dul olanlar için değil, yalnız bekâr olanlar için yapılır. Dulların düğününün de, kına gecesini yapılması, yapmaması sayılır. Bekârlar için, aile saadetinin başlangıcı addedilir.

Kına gecesinde, yaşlılarla, gençler bir arada oturmazlar. Ayrı ayrı odalarda, veya bir bahçenin ayrı köşelerinde oturup eğlenirler.

16) Güveyi kaçırtma:

Güveyi, hamamdan getirildikten sonra, sağdıç meşgul edilerek kaçırılır. Güveyinin, kaçırılırken mümanaat veya sağdıç ikaz etme hakkı yoktur. Kaçırılan güveyinin, sağdıça teslimi için, bir ziyafet veya bir ziyafete yetecek kadar para vaad etmesi, ayrıca kefil de göstermesi lâzımdır. Düğünden sonra verilecek bu ziyafette, yine sağdıç, güveyi ve arkadaşları bulunur. Düğün gecesini hatırlamak için sazlı bir eğlence tertip edilir ve düğünün neşesi ve hâtırası tekrarlanır.

Güveyinin ikinci defa kaçırılması da mümkündür. Fakat bu defa, sağdıç güveyi hariç, diğerleri ikaz ederler.

17) Güveyinin istirahatete çekilmesi:

Kına gecesini ekseriyetle sabaha kadar devam eder. Fakat gece yarısı, sağdıç, güveyi alarak, istirahatete çekilir ve güvegiye ertesi günkü hareket tarzlarına ait tenbihlerde bulunur.

18) Gelin günü:

Kına gecesini takip eden gündüz, gelin almağa giderler. yolda vakit geçirmeksizin, sür'atle giderler. Gelin evine gelindikten sonra, gelinin kardeşine (hâlet) verilerek, gelin alınıp, tahtrevanla veya yaylı ile götürülür. Yolda Köroğlu çalınır, cirit oynanır; bu sırada (atlı haberci) dört nala, güvegiye, gelinin geliş müjdesini getirerek bahşış alır.

Gelin, güveyinin evine getirilince, üzerine bir hasavan gerilir. Güveyi ayvandan para serper. Gelin, eşige basmadan, hazırlanan leğen ve ibrikle, elini ve ayağını yıkar. Babasından ve annesinden vazgeçerek, geldiği eve

Kırklareli'nde Şayakçılık

Yazan: Şahap AKALIN

Her memleketin, her muntakanın ve hatâ her şehir ve kasabının kendisine has sanat ve hususiyetleri olduğu gibi Türkiyemizin Batı sınırlarında sırtını Balkan dağlarına dayamış Kırklarelinin de tarihe geçen meşhur üzümçülüğü yanında ve en az onun kadar şöret salmış bulunan diğer bir halk san'ati daha vardır ki o da eski ehemmiyet ve üstünlüğünü üzümçülüğü gibi muhafaza edemeyen şayakçılığdır.

Resmî vesakte ve bütün tarihlerde Kırklareli diye adı geçen, fakat ahali tarafından daima Kırklareli veya Kırkkiliseliler olarak kalan ve sınır boylarının bekçisi serhad şehrinin, halk san'ati ve ev san'ati olan şayakçılığ üzerinde şimdye kadar hemen hemen hiç durulmamıştır denebilir.

İklimi ve coğrafi vaziyetleri itibariyle bu muntaka ahalişinin yegâne giyeceğini teşkil eden şayak, malûm olduğu üzere yün ve yapağıdan (1) yapılmakta olup çuhannın bir nevidir. Şemsettin Sami Bey Kamusu Türkişinde (2) «dokunması verve ve dîmi suretinde ince ve kabaca çuha» diye tarif etmiş, Ahmed Vefik Paşa da Lehçe-i Osmanîsinde (3) buna benzer bir ifade ile «sâya çukası gibi

bağlandığını ifade etmiş olur. Serilen kuzu veya koyun postuna bastırılarak, yumuşak huylu olması arzulanır. Geldiği evde sözü geçmesi için de post üstündeki tahta kaşığı basıp kılması lâzımdır.

19) Koltuğa girme:

Gelin eve alındıktan, harem tarafına geçildikten sonra, güveyi ayvandan veya damdan inerek, harem tarafına gider, ve gelinin sol koluna girerek, yukarıya çıkarlar. Bu sırada, başına kaynana ve görümcesi Kur'an tutarak gelinle güvegiyi, bunun altından geçirir ve yüz görümü odasına götürülür.

20) Yüz görümü:

Güveyi, gelinle birlikte, (gerdek) odasına götürülür. Burada ilk olarak gelinin tel duvağını kaldırıp yüzünü görür, ve bir beşbirlik takar. 10-15 dakika konuştuğundan sonra, tekrar güveyi dışarı çıkar; düğündeki kadınlar, bu sırada geline takılanı görmek için teşâş gösterirler. Kalabalığın dağılması için, güveyi, kalabalığın arkasına para serper ve

seyrek mensucat» şeklinde vasıflandırmış ve Redhause ise lûgatinde (4) her iki tarzı ifadeye yakın olarak «evlerde yünden yapılan bir cins kumaştır» demiştir.

Halbuki Kırklarelinde imâl edilen şayak, hiç de ince ve seyrek bir kumaş olmayıp halk arasında «çalı koparan» namıyla maruftur; hattâ çok kere bir kumaşın dayanıklılığını ifade etmek üzere şayak kadar sağlam ve kalın denildiği her zaman duyulmaktadır.

Az evvel işaret edildiği ve hile Kırklareli ve havalisinin dağlık olması, arazisini hayvancılığa müsait kıldığından, çok miktarda koyun ve keçi beslenmektedir. Bu hayvanatın yün ve kulları, sakini bulunduğu ahalişinden muhtelif giyecek eşyalarının imâl için kullanılır.

El tezgâhlarının sayılamıyacak kadar fazla olduğu devirlerde hemen her evde bir tezgâh bulunup evin bütün ihtiyacı yani bürümcük gömlekler, makrama denilen havlular, seccadeler, yol yayguları, kilimler, elbiselikler, hatıra gelmeyen ve bu gündün unutulmuş bir çok şeyler dokunurdu. Mevzuumuz olan şayağın yapıma şekline bir göz atacak

kadınların, kızların para toplamasından istifade ederek, yol bulup, sağdıçının yanına gider.

21) Gerdeğe girme:

Düğün günü akşamı, güveyi, arkadaşları ve akrabaları ile beraberdir. Yatsıdan sonra, sağdıçla harem tarafına geçer. Güveyi, giderken, erkekler ilâhi okurlar. Güveyi, harem tarafında büyüklerinin ellerini öper, ve sağdıçla birlikte zıfz odasının önüne getirilir. Sağdıç, güveyinin beline vurup, gelin odasına bırakır ve ayrılır. Gelin odasını yenge bekler. Sabahleyin bekâret müjdesini, güveyinin ve gelinin annesine götürerek, bahşış alır.

22) Yüz açma (Sabaha):

Gelinin, güveyi evinde, kadın misafirlere ilkönce yüzünün açıldığı gündür.

23) Kız evliliği ziyânet:

Güveyi, kız evini, gelin gününden üç gün sonra ziyâret ederek, kaynanasının ve kaynatasının elini öper.

Düğün merasimi de sona ermiş olur.

Koyunların sırtından kırpılan yün veya yapağı yıkandıktan, temizlendikten ve iyice kurutulduktan sonra evvelce el taraclarında, bilâhare makine devrinde büyük yapağı tarlama makinelerinde iplik olabilecek hale getirilir ve bu taranmış yün evlerdeki hanımlar vasıtasıyla (5) iplik yapıp el tezgâhlarında kumaş haline getirilir; müteakiben dokunan kumaş akar suyu bulunan bir çok köylerde aba dolaplarında su içersinde dövülme suretiyle istenilen şekilde şayak meydana getirilmiştir. İmal edilen şayak umumiyetle ağıklı koyulu kahve rengindedir. Esasen harcılaem olan bu nevi şayaktır. Bunlar boyama değil, dir. Kara koyunun yünü rengindedir.

Ayrıca beyaz ve uzun olanlarından muhtelif renklerde gayet güzel şayaklar yaparlar ki asıl Kırklareli ve civarının şayakçılıkta olan şöhreti buradan gelir. İçlerinde siyah renkte olduğu gibi bilhassa lâcivert, mavi ve beyaz renkteki şayaklar çok makbuldür. Selâmi Sâlis devrinde şayak, çuka ve aba boyamakta Kırklareli ve civarı büyük bir nam aldığından İstanbula da bu usulün öğretilmesi için 1221 (1806/1807) senesinde bura halkından 40 hane şayak yapan ve boyıyan ustalardan mürekkep bir kâfile getirtilerek Baltalimanı ile Emirgân arasına yerleştirilmiştir. Onlara izafeten hâlen bu semte Boyacıköy denilmektedir (6).

Şayakçılık ile beraber mütalâa edilen boyacılık San'atı Kırklarelinin Balkan köylerinde yine cari olup çok güzel ve pırıl pırıl parıldayan lâcivert şayaklar yapılmaktadır. Burada da esas yapağı yıkanıp temizlendikten sonra boyaya atılır ve bilâhare taranarak iplik yapılır.

Bu köylerde şayakçılıktan başka keçi kollarından yapılan eşyayı münasebet düğmüş iken zikretmeden geçmiyelim. Daha ziyade hayvan sığırtaçları ile çobanların giydikleri kölsuz, mahalli lisanca kebe tâbir ettikleri kepencekler, muhtelif renk ve şekillerde olup kıldan mamûl diğer torbalar, heybeler ve çullar ise pek mütelevvidir. Kahve rengi, beyaz, kuruşunî, kırmızı vesair renklerle süslenon heybe ve çuvalara dağ köylerinde pek ziyade rastlanır. Hele başlı başına bir bahis olan dağ köyleri kadınlarının giyim eşyalarında bu renkler tamamen hudutsuzdur.

Şayakçılık ile ilgili diğer bir san'at kolu da bunlara diken terzilik, başka bir deyişle

aba ve poturculuktur. Şayak ve çuhadan dikiilen elbise. potur, gocuk, vesair eşyayı diken mezkûr esnaf her kasaba ve köyde büyük bir yekûn teşkil ederlerdi. Buraya kadar Kırklareli ve civarının folklor sahasına giren şayakçılık ve buna bağlı diğer san'at kolları hakkında izahat vermeğe çalıştık. Esefle kaydedelim ki bu halk san'ati artık değerini ve mazide sahip olduğu büyük şöhretini kaybetmiş bir vaziyettedir. Evvelce şayaktan yapılan eşyaları kasaba ve şehir halkının her unsuru giydiği halde ince kumaşlara, fabrika mamulâtına olan rağbet bu nevi elbiselerin terk edilmesine sebep olmuştur.

Bugün köylülerin giydiği bir eşya olarak göze görünen şayak, ova köylerinden de el çekmeğe yüz tutmuştur. Çünkü kasabalardan tedarik edilen hazır elbiseler ve pamuklu mensucatın ehven fiatlarla temin edilmesi uzun vakte ihtiyaç göstermemesi bakımından daha tercih edilmektedir. Şimdi en ziyade dağlık muntakalardaki köylerin giydikleri bir meta' haline gelen şayak ve aba elbiseler eskiki hususiyetlerini dahi kaybetmiş bulunmaktadırlar. Kırklareli içersinde bu san'atle uğraşan terziler hiç denecek kadar azalmış veya tamamen ortadan kalkmıştır. Bilhassa potur ve benzeri çeşitler diken hiç görülmemektedir.

Hülâsa şanlı bir geçmişli olan Kırklareli şayakçılığı yukarıda temas edildiği gibi iktisadî şartların değişmesi, fabrika mamullerinin her tarafı istilâsı, zaman itibariyle bu nevi kumaşların tercihe sayan oluşu, köylü, kasabalı ve şehirlinin birbirleriyle nakil imkânlarının çoğalışı dolayısıyla sık sık temasları vesair sebepler her sahada olduğu gibi, halk ve ev san'ati olan şayakçılığı kökten baltalamıştır.

(1) O taraflarda elyafı kısa olanına yün, uzun olanına yapağı derler. Uzun yapağıdan yapılan şayak çok sağlam olur.

(2) Semsettin Sami, Kamus-u Türki, sahife 768, İkdâm Matbaası, 1317, Dersaadet.

(3) Ahmed Vefik Paşa, Lehçe-i Osmanî, sahife, 464, Mahmut Bey Matbaası, 1306, Dersaadet.

(4) Sir James W. Redhause, Turkish English Lexicon sahife 1113.

(5) Taranan yün ve yapağular her köyde ve kasabada uzun kış geceleri ninelerin ve genç kızların meydana getirdikleri meclislerle elbirliği ile iplikler eğilir, ev sahibesinin çıkarttığı yiyeceler yenir ve eğlentiler yapılırdı. Köylerde bugün yine meclis ve toplantılar yapılır.

(6) M. Tavayib Gökbilgin, İslâm Ansiklopedisi, II. 379.

Araştırmalar:

İki Mevlevî Şair

Yazan: Afif EVREN

DERVİŞ HALİL

İsparta'nın Aydoğmuş köyünde doğmuştur. Konya'da Postnişinlerden Hemdem Sait Çelebi'nin zamanında (1814—1852) eski Mevlevî tekkesinin dervişlerindenmiş. Bir aralık Meydanı da olmuş. Sesi güzel, musikiye âşına ve iyi bir neyzenmiş. Dergâhın ezanlarını okur, namazını kıldırır. Kendi koşmalarını, aynı zamanda (Ney) i ile okur. dinliyenleri mestedermiş. Şu koşma onundur:

KOŞMA

Çok saraylar gördüm dönmüş virana
Dünya sana kim kaldı ki ben kalam
Haber verin bunu böyle sorana
Dünya sana kim kaldı ki ben kalam.

Bize gelen
KITAPLAR

★ Güngör Gençay - M. Ali Yazgan Arıkan: «Genç Şairler Antolojisi»; cilt: I. Şiirler. 176 sayfa 125 kuruş. Posta K. 189 Şişli - İstanbul, adresinden temin edilir.

★ Güngör Gençay: «Genç Şairler Antolojisi»; Cilt: II. Şiirler. 160 sayfa, 150 kuruş. Posta K. 189 Şişli - İstanbul adresinden temin olunur.

★ Cahit Öztelli: «Halk Şiiri: XVIII. Yüzyıl». XVIII. Yüzyılda yaşayan sazşairlerinin hayatları ve şiirlerinden örnekler. Varlık Türk Klâsikleri Serisi, No: 46. 110 sayfa, 100 kuruş.

★ Basri Gocul: «Türk Şehnamesi». Türk millî destanından parçalar Yeni Erciyes Yayınlarından. 48 sayfa, 100 kuruş. Yeni Erciyes Dergisi - Kayseri adresinden temin edilir.

★ Aziz Hankı Bey - Faruk Mîrgün: «Atatürk ve Türkler». Bir Arap muharririnin yazdığı kitap. Ekiçigil Tarih Yayınlarından. 96 sayfa. 100 kuruş.

★ Wolfram Eberhard: «Minstrel Tales from Southeastern Turkey - Güney Doğu Türkiye'den Halk Hikâyeleri». California Üniversitesi Folklor Cemiyeti neşriyatı. No: 5. 92 büyük sayfa. \$ 1.25 (dolar).

Evvelki gelenler gör ne ettiler
Çok saraylar tahtlar viran ettiler
On iki İmam dahi gelip gittiler
Dünya sana kim kaldı ki ben kalam.

Kalktı kuşlar havalarda uçtular
Bunca dağlar çok denizler aştılar
Hani cümle peygamberler geçtiler
Dünya sana kim kaldı ki ben kalam.

Gör çektiğim şu feleğin elinden
Herkes okur Mevlâsını dilinden
Maalın döküp Azrailin elinden
Cânın satın kim aldı ki ben alam.

Derviş Halil yâre verir selâmı
Yazıcılar böyle çalmış kalemi
Dünyaya gelenden hiç bir kalanı
Dünya sana kim kaldı ki ben kalam.

★
DERVİŞ ALİ

Konya'da yaşamış olan halk şairlerinden birisi de Derviş Ali'dir. Nereli olduğu belli değildir. Aynı zamanda bir Mevlevî dervîşi olan Ali, merhum postnişinlerden Hemdem Sait Çelebiye .ki 1814 ten 1859 a kadar 46 yıl meşihatte kalmıştır. hizmet edermiş. M. surlı İbrahim Paşa Konya'yı zaptedeceği sırada şeyhi ile İstanbula kaçmış bir müddet sonra tekrar gelmiştir. Pek çok koşmaları varmış. Biz ancak şu bir tanesini görebildik:

Azrail gelince hiç aman vermez
Anadan atadan faide olmaz
Kişinin ettiği yanına kalmaz
Sende ettiğini bulursun bir gün.

Gözlerine kara toprak dolarsa
Amelin karşına getir durursa
Üzerinde kulun hakkı olursa
Ruz-ü mehşerde verirsın bir gün.

Gözlerin cevheri kalmaz dökülür
Bütün hayrın terazide çekilir
Hayrı ağır gelen kullar sevinir
Şerri ağır gelen ağlaşır bir gün.

Kalır burda sevgilice dostların
Bütün gün Allahtan imnan isterim
Soyarlar üstünden hep libastarın
Tenesir üstünde kalırsın bir gün.

Derviş Ali medih eyledi dilinde
Adalet gününde meydan yerinde
Yeri göğü var edenin yanında
El bağlayıp karşı durursun bir gün

1240
Âşık Râci

Yazan: M. Halit BAYRI

Yaşayan saz şairleri arasında Raci, belki iz şiir söyleyen veya yazan, fakat söylediğini veya yazdığını her halde zevkle dinleten ve okutan bir âşıktır. Kendisinden öğrendiğini bize göre Âşık Raci, 1892 yılında Ağustos ayının on dokuzuncu günü Erzurum iline bağlı Hasankale ilçesinin merkezi olan Hasankale kasabasında dünyaya gelmiştir. Babası, Damacaların Tosun Ağa adıyla tanınan orta halli bir çiftçi idi. Tosun Ağa hiç tahsil görmemişti. Buna mukabil Âşık Raci'nin bir köy kızı olan annesi, okur ve oldukça da yazardı.

Âşık Râci, ilk tahsiline —Abdurrahman adında bir hocadan ders alarak— Hasankalede başlamış. Hasankale Rüşdiyesini (orta- okul), sonra Erzurum İdadisini (lise) bitirmiş, Erzurum Öğretmen Okulunda sınavla girerek öğretmenlik ehliyetnamesi almıştır. Âşık Râci otuz dokuz yıl Devlet hizmetinde çalışarak emekliye ayrılmıştır. Bu uzun müddet içinde mesleğine bağlılığı hiç gevşememiş olan Âşık Râcinin vatan yavrularını okutmak, aydınlatmak, yetiştirmek yolunda harcamış olduğu temiz ve ışıklı emeği, saygı ve takdir ile anmak borcumuzdur.

Âşık Râci'nin saz şiirine ve halk edebiyatına karşı duyduğu ilgi ve sevgi, ona rahmetli ablasından miras kalmıştır. Bu tatlı dilli, güler yüzlü, iyi yürekli kadın, Leylâ ile Mecnun, Kerem ile Aslı, Âşık Garip, Emrah ile Selvi Han, Köroğlu hikâyelerini, başlarından sonlarına kadar bütün deyişleri ve türkülleriyle bilir, uzun kış gecelerinde etrafında toplanan komşulara güzel, âhenkli ve içli bir sesle anlatırdı. Âşık Râci, ablasının bir de uydurma sazı olduğunu, evlerinde hizmet eden Ali adında biri tarafından yapılmış olan bu sazı, kendisinin arada sırada gizlice eline geçirerek öğrendiği türkülleri çalmak isterken sazın tellerini kırdığını, bu yüzden hayır hırpalandığını bildirmektedir. Şu halde, Âşık Râci'de saz ve şiir tarafı daha çocukluğunda başlamış, bu merakı onda uyandıran da, ablasının naklettiği halk hikâyeleri olmuştur, demek kabildir. Âşık Râci, bu merak ile bütün ömrü boyunca türkü, mani, masal, hikâ-

ye gibi halk kültürü unsurlarını, hususiyile saz şairlerinin mahsullerini derlemekten hoşlanmıştır.

Âşık Râci, çok mütevazı ve samimi bir şairdir. Şiirlerini uzun uzun düşünmeğe hacet görmeksizin hiç güçlük çekmeden, sıkılıp üzülmekten söyler. Bununla beraber, pek o kadar, şairlik iddiasında da bulunmaz. Bir koşmasında:

Ben çok mihnet çektim, çok eyledim ah,
Derdime olmadı bir kimse ağâh.
Ne Yunus, ne Kerem, ne Âşık Emrah,
Ustam Ankaralı Âşık Ömerdir.

diyerek Behcet Kemal Çağlar'dan ilham aldığı açıklayan şairin eserlerinde vakta koşkun bir denizin kıyılara çarpan âsi dalgalarından akseden sınırlı feryatları, çalın bir fırtınanın kimsesiz dallardan ve harap saçaklardan dökülen sarsıcı niteliği yoktur. Fakat itiraf etmelidir ki, manzumelerinin hemen hepsinde Âşık Râci'nin, dardını yine kendinde saklayan âşık ve hummalı kalbinin sızları vardır. Aşağıdaki koşma, bu hususta güzel ve kuvvetli bir örnek olur sanırız:

Hey ağalar, ne güntere ulaştık,
Ne ağlayan bellî, ne gülen bellî;
Biz pek b'rden düştük, b'rden karıştık.
Ne ezilen bellî, ne ölen bellî.

Büyükten küçüğe kalmadı gefkat,
Küçükten büyüğe olmuyor hürmet.
Nerde edeb, ahlâk, o eskî âdet,
Ne anlayan bellî, ne bilen bellî.

Bu nasıl devirdir, bu nasıl zaman.
Alanda ağız yok, satanda iman,
Her gün artmaktadır bu derd, bu hicran.
Ne göz yaşu dötsen, ne sâhen bellî.

Dümez bu değirmen, kırılmış çarık,
Bozulmuş su bendi, yılmış arık.
Sen de terkât Râci, bu evi, barkı.
Ne rahatın bellî, ne gülen bellî.

Âşık Râci, bugün altmış üç yaşındadır. Mes'ut yuvasının ilk havası içinde bundan sonra geçireceği yılların şair için huzurlu ve verimli olmasını diliyoruz.

2
Davul - Zurna Hakkında

Yazan: Mahmut R. GAZİMİHÂL

Bilgisiz müzahitler belki meselâ zurna adının aslı farsça *surnay* ve davul adının aslı arapça *tabl* oluşuna bakarak bunların menşede yabancı kültürlerle aidiyetini düşünüp geçebilirler. Halbuki çoğu çalgılarımız gibi onların da evvel zamanda bambaşka türkçe adları vardı. Türkler davul, zurna adlarını İslâmîyet çağında tercihan benimsemeyen önceleri de davul zurna kullanmışlardı. Müslüman olunca kendi adlarını Ahmed'e, Mehmed'e çevirileri gibi saz adları da değişti. Bilginlerce bazan kanaatlerde daha ileri gidildiği bile olmuştur; meselâ «tabl» acaba gerçekten arapça mıdır, yoksa partçadan mı arapçaya geçmişti diye soru açanlar olmuştur. Çünkü Partlar henüz İslâmîyetten önce davula *tabala* demişlerdi. — Öte yandan farsçadaki *surnay* (= düşün neyi?) imlâsı acaba bir halk etimolojisine göre mi ayarlanmıştı diye düşünmeler oldu; çünkü İranlılar bu âlete bazan «nay-ı türkî» de demişlerdi. Şu halde, *surnay* adındaki «sur» acaba hakikatte meselâ türkçe *cur* sözünden mi alınmadır diye ben de evvelce düşünmüştüm. *Cur* veya *Car* eski Yür kelimesinin bir çeşitlemesidir... Bu haklı tahminleri bir tarafa bırakarak başka bir noktaya dikkati çekelim.

Davulzurna göreneğinin bir başı Fasta, öbür başı Çindedir. Kuzey Avrupadan Arap çölleri kadarki ülkelerde halk sazı olarak yüzyıllardır kullanıldılar. Öyle ki, Osmanlı saltanatının altın çağdaki genişliği bu yaygınlık haritasının ortasında bir göl gibi kaçıyor.

Davul zurnanın batıya doğru çağ çağ yayılmasında daima Türklerin aracılık ettiği inkâr edilemez. Meselâ Jules Rouanet mağribî zurnasından bahsederken şöyle demişti: «Bu âletin menşei maddesinde ittifak yoktur. Birleri Türk idhali olduğunu söylüyorlar; bir başkaları menşede Mısır zurnasını veya batı Asya araplarının zurna veya surnasını, farsların *surnay*'sini görmek istiyorlar». Bu dolayık ifade bana yıllarca önce «Bütün yollar Roma'ya çıkar» sözünü hatırlatmıştı. Zurna Asya sardır ve her tarafa oradan yayılmıştır bilgisi artık bir mütearî fedir.

Onsekizinci asır sonlarında üçlü bir takım

Geçen asrın başlarında bazı çalgılarımız menşeyi Roma'ya bağlamak hususunda türlü çapraşık yollara baş vurmış olan Villoteau davul zurna bahis konusu olunca aynı yola sapmayı aklından bile geçirmemişti; meselâ davul hakkında diyor ki: «Grek-Roma antikitesinin hiç tanımadığı koca davul bütün zamanımız ordularında kullanılıyor; eski ve yeni dünyaların hemen her milletince edinilmiştir; bize kalırsa Türkistan Tatarlarının Asya, Afrika ve Avrupadaki ilk istilâlarından önceleri ülkelerimizde bilinmemiş olsa gerektir. Hattâ şurasına da inanmaya fazlasıyla mütemayyiz ki, bu âlet o kavimler ellerle zaptettikleri ülkeler getirilmiş olup, kullanılması o çağdan itibaren git gide diğer memleketlere doğru yayılmıştır. Ve nihayet, inanıyoruz ki, bu çeşit davullar halen Çinde kullanılan ve bazıları koca davula çok benzeyen, hem de adına Mısırdaki olduğu kadar Avrupada da Türk davulu denilen türü lü (yani davul)'larla aynı menşedendirler: Fazla açılmış olmaktan korkmasak keyfiyetin ispatı yoluna da gidebiliriz» diyor. Bu kadarını bizler yazsak tarafgirliğe hamlo olurdu.

Perçinleyici bir iki cümleyi de Evliya Çelebimizden almanın tam sırasıdır: «Hazret (Muhammed) asrında zurna çalınmadığından pir-i hakları yoktur. Zurnacılar ehli İslâm arasında Emeviler devrine kadar yurt,

IV. KARŞILAŞMA

Güllühan, öne düşmüş gidiyor. Halkta bu tatlı karşılaşmanın coşkun heyecanı vardı. Kahve kapısında dahi kalabalık bir dinleyici kitlesi mevcut.

Aldı Güllühan:

Sen'in açalım bu karma kedi
Çektikim mihneti, maza bu gece.
Abdal olma burda ustamı tanı
Akrım elinden sazi bu gece.

Aldı Pervani:

Gel sende bir imtihan olalım
Seyret duman ile tozu bu gece
Aşğın arzusu budur dünyada
Geçirdim karşıma tozu bu gece.

Aldı Güllühan:

Sana bu dünyayı zindan ederim
Sen'in duragun orman ederim
Davarcık da tatap çoban ederim
Otlattım sana kızı bu gece.

Aldı Pervani:

Güzel olur olmaz söyleme bana
Biraz sonra sen kaahrsın amama
Eşek yularını bakacam sana
Gezdirecem dağı, düzü bu gece.

M A S A L

Eski devir geçti, artık ne koşma,
Ne divan, semaî, ne destan kaldı;
Nafile âşıktan, aşktan konuşma,
Bunların hepsini rüzgârlar aldı.

Duvar da asılı sazım yetimdir,
Sazımın telinde susan sesimdir,
Onu bundan sonra çalacak kimdir,
Beni ihtiyarlık dertlere saldı.

Al sazi deseler, alamam ele,
Çal deseler, vurup çalamam tele,
Söylemek istesem, söz gelmez dile,
Coşkun gönül, işte böyle bunaldı.

Âşık Remzi der ki: halimi sorma,
Teselli vermekçin kendini yorma,
Geçmiş düşünüp boynunu burma,
O bir hayal idi, yahut masaldı.

Âşık Remzi AKBAS

Aldı Güllühan:

Güllühanım sana verem zahmeti
Âşıklar pîrinden alır kudreti
O ki bulamazsın burda lezzeti
Göstereyim bahar, yazı bu gece.

Aldı Pervani:

Pervan'ıym Halkla çok zikrederim
Darılsan ülkentzden giderim
Bilmem tecelli mi yoksa kaderim
Geçirdim karşıma kızı bu gece.

V. KARŞILAŞMA

Güllühan, Âşık Pervani'ye hiç fırsat vermiyordu. Coşmuştu. Bir delikanlı haşmetiyle saz çalıyor ve şiir söylüyordu. Türk kızları, na mahsus cengâver ruh, onda fazlasıyla mevcuttu.

Aldı Güllühan:

Nasıl âşık oldun bir beyan eyle
İrfan kibarisi Âşık Pervani.
Gördüğün bir şeye hemen koşarsan
Duman kibarisi (1) Âşık Pervani.

Aldı Pervani:

Dokuz yüz elinde aşkam âşıkâr
Lisan kibarisi Âşık Güllühan
Kaybeyledim burda mamusu, arı
Orman kibarisi Âşık Güllühan.

Aldı Güllühan:

Gel sana çektiğim gamı ile haya
Ertaza'da gider çeker çibeyi
Gayet hazzederim rüşvet yemeyi
Saman kibarisi Âşık Pervani.

Aldı Pervani:

Başına çok gelme sen taştan taya
Âşıklar şaşarlar böyle bir işe
Bu cahil halimle çıkarma işe
Anar kibarisi Âşık Güllühan.

Aldı Güllühan:

Ben bir Güllühan'ım sana şaşarım
Sen kocam olsan da seni boşarım
Geme vurup bir harmana koşarım
Harman kibarisi Âşık Pervani.

Aldı Pervani:

Der Pervani ben de hali sorarsın
Abdal olup hemen bana girersin
Pek fazla konuşmasın arlam ararsın
Nişan kibarisi Âşık Güllühan.

Bu sözler, dinleyenleri pek memnun etti. Herkes mütebessim ve neş'eliydi. İki âşıkın böyle samimi bir hava içinde değişmelerini hal-kin hoşuna gidiyordu. (Devam edecek)

(1) Duman kibarisi: Yani yaban domuzu demek istiyor. Domuz dumanı severmiş.

Ay Hakkında İnanmalar:

İSTANBUL'DA

I

Yazan: Burhanettin İŞIKLI

"Türk Halkbilgisi (= Folklor) Derneği" 1929-1930 yıllarında bütün memleketi temsil edilen bir «Ay hakkında inanmalar» konulu anket açmış ve gelen cevapların bir kısmı, o zaman nesredilmekte olan "Türk Halkbilgisi Haberleri" nde basılmıştı. Geri kalan kısmı da tasnif edilmiştir. Bu sayımızdan itibaren bunları yazı sahiplerinin imzalarıyla birlikte neşrediyoruz. Bu notlara emeği geçenlerle, bunları tasnif eden Sayın M. Halit Bayrı'ya Türk Folklorcuları adına teşekkürü bir borç biliriz. T. F. A.

Ay, bütün milletlerin edebiyatında olduğu gibi, Türk edebiyatında da en zengin, en çok kullanılan bir benzetme konusudur. Divan ve halk şiirinde şairlerin sevgililerinin yüzünü aya benzetmeleri, yahut «ay» ı med. hederek yaptıkları bir girişle şiire başlamaları daima görülmüştür. Gece karanlıkları yırtan ve tatlı, esrarlı ışığıyla karada, deniz. de binbir oyun icat eden «ay» ın, şüphesiz ki halk arasında pek çok hikâyeleri, hurafeleri yaşamaktadır.

Ay, her şeyden önce, kadına, daha doğrusu kıza benzetilir. Bununla beraber «Ay Dede» demek suretiyle aya erkeklik izafe edenler de vardır. Ay, eğer bir renk hatırlatıyorsa, bu renk çok kere beyaz, bazı da siyahtır. Temiz, beyaz elbiselerin «ay» a benzetildiği de olur: «Çiçek gibi giyinmiş» denildiği gibi. «Ay gibi giyinmiş» denildiği de işitilmiştir.

«Ay» ın her ay büyüyüp küçülmesi, bazı da büsbütün kaybolması fenayı, istikrarsızlığı hatırlattığı cihetle ölümlü ile ilgili ve bu kabül benzetişlerde yeri vardır. «Ay gibi soldu», «Ay gibi kayboldu» tâbirleri oldukça çok kullanılır. Hususiyile için için eriten, solduran hastalıklarla ayın sinsi ve gizli kayboluşu arasında kuvvetli bir benzerlik mevcuttur.

Halk ilâçlarından bazılarının, ay ışığının da ayazlatılmak kaydıyla faydalı olacağı düşünüldü. Bu suretle ay ışığındaki esrarlı kuvvetin ilâca tesir ettiğine inanılır. «Ay» ı ilk gören kimsenin hemen bir elmasa veya altına yahut güzel yüze baktığı takdirde işinin rast gideceği kanaati kadınlar arasında yaşamaktadır. Bunun için «ay» ı ilk gören kimse hemen şu sözleri söyler:

Ay gördüm Allah
Amentü bilâh
Aylar mübarek
Elhamdülillah

Nuru gözüme
Şevka yüzüme
Devlet başıma
İman göğsüme
Fana cebime.

Bunlar söylendikten sonra sağ el önce yüze sürülür, sonra kalbin üstüne konulur,

nihayet sağ cebe götürülür. Ay, ilk görüldüğü zaman bakılan yüzün ayın on beşine kadar gittikçe güzelleştiği, on beşinden sonra da güzelliğini kaybettiği rivayeti de vardır.

Ay bedir halinde iken İstanbul çocukları aya karşı şu maniyi söylerler:

Oğlum, kuzum çok Dede Birisini bana ver,
Ay Dede, Ay Dede Allah sana çok vere!

Kısmeti çıkmayan kızların başörtüleri, satılmayan müllüklerin anahtarları ayın ilk Cuma günü minarede Salâ verecek müezzinin cebinde dolaştırıldığı takdirde kızların kısmeti çıkacağına ve müllükün satılacağına hükmedilir.

Ayın görünmeyen bir canavarla daima mücadele halinde olduğu sanılır, ayın canavarı yendiği zaman bedir haline geldiği, ona yenildiği zaman da ortadan kaybolduğu söylenir. Aynı mücadele ettiği canavarın onu öldürmek istediği anda ayın saklanması, ay tutulması demektir. Bu sebeple canavarı korkutmak ve ayı kurtarmak için silâhlar atıldığı, davullar, tenekeler çalındığını, sahan kapaklarının birbirine vurulduğunu herkes bilir.

Bir rivayete göre, ay erkek güneş de onun sevgilidir; büyüklü, küçüklü bütün yıldızlar, ay ile güneş arasındaki aşkın mahsulleridir. Ay güneşin, güneş de ayın yalnız kendisinin olmasını isterler. Halbuki her ikisinin gizli maceraları vardır. Bundan dolayı daima birbirlerini kovalarlar ve bazı da hap-sederler. Fakat bunlardan her hangi birinin mahpus kalması yer yüzünde yaşayanlara zarar verdiğinden böyle bir hal vukuunda davul çalınarak, tenekelere vurularak, silâh atılarak yenen taraf korkutulup yenilen tarafın kurtarılmasına yardım edilir. Bu âdet İslâm dinine bile girmiş, ay veya güneş tutulduğu sıralarda minarelerde Salâ vermek âdet olmuştur.

Bir rivayete göre de ay, güneşe âşık bir kadındır. Fakat güneş ayı sevmez. Ay, hilâl

halinde çocuk. bedir halinde genç kız. sonra da bir ihtiyardır. aşıkına kavuşamadın ölü. Ancak ondan her ay kopan bir parça yine ay olarak doğar. Doğduğu gün hilâlin uçlarının batıya doğru olması ayın güneşe karşı beslediği aşkın ilk işaretidir. Halbuki güneş aydan nefret eder. Bu sebeple ay, hilâl ve bedir halinde iken güneş gökte hiç görünmez, ay ihtiyarladıktan sonra güneş bir kaç gün gökte görünürse de yine ihtiyar ayın pek uzagındadır. Ay, aşkını güneşe kıyamet kopuşu zaman ifade edebilecektir.

Istanbulda şu tarzda bir rivayet de halk arasında yaşamaktadır: Ay, genç ve çok çapkın bir erkektir; kızlar ona çabuk âşık olurlar. Ay, bedir halinde iken kızlara sataşır ve onlarla eğlenir. Eskiden bir erkeğin aşkına mağlûp olarak kendisini ona teslim eden kız, kabahatini aya yüklemek için «Aya karşı yatmışım, dokunmuş» der. bu suretle mahcubiyetten kurtulmak için bir tevîl yolu aramış.

Ay ışığında bırakılmış suyu içmek genç bir kız veya erkek için iyi değildir. Aya kar-

şı bırakılmış suyu içen gençler, sevdikleriyle evlenemezler, fakat böyle bir suyu yaşlılar içerlerse yeniden hayat kazanırlar. Genç kızın veya erkeğin tenasülî uzuvlarını aya göstermelerini ana ve babalar hiç istemezler. Çünkü kızın aşk duygularına mukavemet edemiyerek öleceğini ve erkeğin de iktidarsız kalacağını sanırlar.

Ay bedir halinde iken yalan söyleyen kimsenin yalanı mutlaka meydana çıkar; bunun için çocuklarını aldatan analar bile «elim aya» dedikten sonra çocuklarını aldatırlar. Ay bedir halinde iken ölen genç bir erkeğin gömüldüğü günden itibaren ilk üç akşam hava bulutlanırsa, o adam âhirette mutlaka saadet kazandır.

Kar üstüne akseden ay ışığına kirli bir su döken insan kötü bir âkıbete uğrar. Rüyasında hilâl gören kızın bahtı ağırdır, bedir gören bir kız yaşlı bir erkekle evlenir. Kadın veya erkek olsun rüyasında ay gören kimsenin kız çocuğu olur. Aya karşı ağlayan insanın ıstırabı çabuk geçer. Aya karşı gürünen insan çok şişmanlar.

Bir Şair:

Dörtdivan'lı Hilmi (Halil)

— I —

Yazan: Muzaffer ALBAYRAK

sinden, üçü kız ikisi erkek olmak üzere beş evlatları dünyaya geliyor.

1 — En büyük kızı DUDU. Göynükveren köyünde Yastıkçı oğlu ile evlenmiştir.

2 — Oğlu (1237) 1821 doğumlu Ahmet'tir. (1295) 1879 da ölüyor. Beş oğlu oluyor. a - Hüseyin, b - Hacı Yusuf, c - Hasan, ç - Yakup (Hasan'la Yakup Gerede merkezinde iç güveyi olarak girmişlerdir.), d - Ali Osman'dırlar. Türemeleri vardır.

3 — Kızı Molla Ayşe. Doğancılar köyünde Uzun Oğullarından Molla İbrahim ile evlenmiştir.

4 — Oğlu (1242) 1826 doğumlu Halil (Şair Hilmi), (Kocaali sancağında İmam) Resmî nüfus kayıtlarında Kocaali'nde İmam diye kayıtlıdır. Ölümü yazılı değildir. (1296) 1880 tarihinde doğan 74 yaşındaki torunu Abdullah oğlu Halil'in söylediğine göre (1903) 1319 yılı Kasımının 45 ci günü Doğancılar köyünün Mayır Mahallesinde ölmüştür. Beş altı köyün mezarlığı olan ULU Mezarlığına defnedilmiştir. Çevrenin görgüsü olarak baş ve ayak uçlarında birer yazısız taş mevcuttur.

Büyük kardeşi Ahmet gibi Şair Halil'in de beş oğlu oluyor. Oğullarına ait (Oğullar Destanı) nı aşağıya yazıyorum.

5 — Kızı Molla Halime, Doğancılar köyünde Öksüz oğlu Hacı Mehmet ile evlenmiştir.

Şair Hilmi'nin (Halil'in) kardeşleri hakkında bilgi verdik. Oğullarına ait yazıyı destanı aşağıya yazıyorum.

OĞULLAR DESTANI

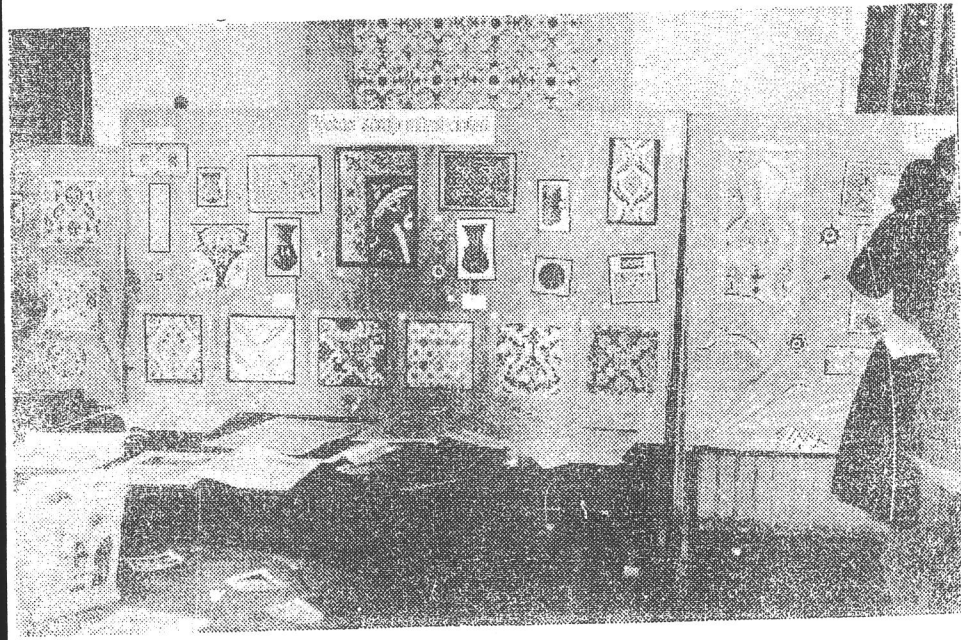
Yakıtı kıl eyledi firkaat ateşli
Olyerimü pünyan eden oğullar.
Kime ne edeyim Mevlânâ işi,
Tomurcuk gül iken giden oğullar.

Mehmed'in Sıf'a kavgayı vardı.
Dayısın anda hem şahit verdi.
Pilevne'de kâfir bolundan vardı.
Din uğruna barba giden oğullar.

Halk ve Hak âşığı şairimizin hayatını ve aile seceresini şimdilik kısaca yazıyorum. İleride, ele geçirdiğim, el yazma kitaplarını ve gevreye yayılan (CÖNK) lerinin tamamını topladıktan sonra esaslı bir eserini kıymetli meslekdaşım Cevdet Canbulat'la neşredeceğim.

Yeni Halk Şairimiz Dörtdivan'lı Hilmi'nin (Halil'in) dedesi öğrendiğine göre (1250) 1834 tarihinde (90) doksan yaşını aşkın olarak ölen, Ahmet oğlu Hacı Müderris Ahmet'tir. Hacı Müderris Ahmet, şair Hilmi'nin atasının babasıdır. Hacı Müderris Ahmet küçük yaşta İstanbul'a giderek medrese tahsili görüyor. Tahsilini bitirdikten sonra memleketi olan Dörtdivan - Doğancılar köyünde bir Medrese açmak üzere zamânın padişahından izinle yardım istiyor. İsteğine kavuşan Hacı Müderris Ahmet, Doğancılar köyünde Aşağı Mahalle camisinin bitişiginde Medrese açıyor. (Cami ve medrese 1944 yılı zelzelesinde harap olduğu için tamamen yıkılarak, yerine büyük bir cami yapıldı.)

Hacı Müderris Ahmet aynı mahalleden Şiş oğullarından evleniyor. Bu evlilikten Sare adında bir tek kızı doğuyor. Sare'yi kendisi yetiştirmiştir. Her seferinde kızı Molla Sare'yi de Hacca götürdüğü anlaşılıyor. Erkek evladı olmadığı için, Doğancılar köyünün güney batısındaki Adaköy'den olan talebeşi Molla Salih oğullarından Ahmet oğlu (1202) 1786 doğumlu Esseyidilhaç Hafız Abdullah Efendiyi damat olarak yanına alıyor. Hak âşığı olan bu âşıkların birleşme-

EDİRNE TÜRK - AMERIKAN KÜLTÜR DERNEĞİNDE AÇILAN SERGİ

Edirne'de Edirne Müzesi Müdürü Muzaffer Mutun, geçen ay Edirne'de Türk Amerikan Kültür Derneği tarafından düzenlenen "Edirne'de Türk Amerikan Kültür Derneği" sergisinde, Edirne'de yaşayan Türk Amerikanlerin, edirne'de yaşayan

Abdullah Efendi dersini okurdu.
Cuma günü bütünlü gibi şakarda.
Alem bu camiye layık bu derdi.
Camlisini mahsin eden oğullar.

Alaca Mescidin bütünlü idi.
Amann babama hem güllü idi.
Özümlenü yanında sevgili idi.
Kendisinden hoşnut kalan oğullar.

Hocasına varup dersini aldı,
Hastalanup vedalaşıp geldi.
Sözü söhbeti talipler oldu
Taliplere hasret giden oğullar.

Yazları yazmaz oldu elleri,
Kur'an okumaz oldu dilleri.
Açılmadan soldu gonca gülleri.
Güller! toprakta solan oğullar.

Bakar idim Medresenin yoluna,
Guzum gelirdi sahna salına,
Mevlâm sabırlık versin bu talına,
Kilitlerini garip kalan oğullar.

Eşref'im davar güdendi heran,
Gecelerde daim okundu Kur'an,
Bütünmazdı nizasız bir işde an.
Halkın emrini giden oğullar.

Mehmet'im der ki kaçıtma göreyim,
Haşgama bulup yola gineyim.
Din uğrunda kâfîrleri garayım,
Saması göğünde kalan oğullar.

Abdullah der kimse bilmez sızama
Yaylıdan götürün benim kuzuma
Teneşürde bayrı görsün yüzümü
Kuzusunu göremiyen oğullar.

Mehmet'im dünyasını bitirdi,
Validesi zavaf halde yatırdı.
Çarşafa koyup yanına götürdü,
Anasına hasret giden oğullar.

Validesi der Eşref'im göreyim.
Derd; nedir bir halam sorayım.
Anlara hakikata helâl kulayım.
Geşiyim doyanıyan oğullar.

Abdullah der babam yanama gelsin,
Vasıyat edüp bana tevbe versin,
Ana ata bakısına helâl kulsun
Ana ata bakısına bilen oğullar

Hittaman vergisi beş tades idi.
Birbirlerine hem muti eş idi.
Dalma işleri hem çıtıp idi
Güterecek muhabbet eden oğullar.

Mehmet'im'in halda türlü dizeni.
Abdullah'm hüfbestyle ezeni.
Mevlâm abuvebe göster yüzünü,
Hasret kuyamete kalan oğullar.

Sağ'ken gördüler kendi düşlerini,
Yedi gün içinde götüller göçlerini,
Mevlâm ihşan etsun işlerini,
Mülklerine göç eyleyen oğullar.

Levhi mahvuzda yazılmış yazılar,
Öksüz kaldı ufak körpe kuzular,
Yüzlerini görünce yürek sızılar,
Kuzularına koyup giden oğullar.

Yavrularım öceeyni bildiler,
Tevbe alup vasıyyatın kıldılar.
Yedi gün içinde teslim oldular,
Fânî dünyaya terk eden oğullar.

Elkimle gasledüp kefene sardam,
Selâhara verup eysiyini gördüm.
Eyüp Sultan savrı Yarabbi derdim.
Ahret ilbasını giyen oğullar.

Bu dünya fânlıdır vedası olmaz,
Buna gelen gider hiç geri kalmaz
Bağı kalur samına kimseye kalmaz,
Ömirleri ahır olan oğullar.

★

DESTAN-I ESİR VE ŞEHİT

Moskof İten gayret azamı cenk oldu,
Adıya intikam kâla ma yarap?
Nâce bir din-i İslâm esir oldu,
Sağ olup vatana gele mi Yarap?
İlm-i ezelde yazılmış yazısı
Kâmi esir oldu şehit bazısı.
Mekûl mahzum öksüz kaldı kuzusu
Mahşerde kuzusun göre mi Yarap?
Nice bin yığıtler gittiler harbe,
Kavgaya girdiler varınca harke,
İçinde çoğunun kuzusu körpe.
Kuzusuna vuslat hula ma Yarap?

Moskof köprüsünü Tuna'ya kurdu.
Bulgar kalavuzu Şapka'ya girdi.
İslâmın askerini hesapsiz kıldı,
Ettiği yanına kâla ma Yarap?

Lofoa dedikleri bir bendar şehir,
Orda asker sala koşukdu vafir.
Sonu gelip gelip aldı ol kâfir,
Ol yezit haddini bile mi Yarap?

Hümmet de İki evlâdına verdi,
Leyli nehar yüzün yerlere sürdü.
İlhâf sağhâta kavuştur dedi,
Duası müstecap ola mı Yarap?

NOT: Bu destan 16 kit'adan ibarettir. Burada
baştan 5 kit'a ile son hit'ası alınmıştır.

(Devam edecek)

T. C. Ziraat Bankası

VADELİ, VADESİZ TASARRUF HESAPLARI 1956 YILI İKRAMİYE
PLANI TUTARI ŞİMDİLİK

1.750.000 Liradır

Bu Zengin Plânda

GAYRİMENKULLER, DOLGUN PARA İKRAMİYELERİ, EŞYA, TRAK-
TÖRLER, ZİRAAT ALETLERİ BULUNMAKTADIR.

Senelik abonesi
300, altı aylık
abonesi 150
kurustur.

Tarıd dışı senelik
abone 2 dolardır.

TÜRK
FOLKLOR
ARAŞTIRMALARI

Adres değıştirmeler
küçük kart ve karete
tabii değıldir.

Basılmayan yazılar
talep vukuunda
inde edilir.
Dışki ve Basma
BİTİREKELERİNE

Adres: Yeğılerak, Sultanmekteli Sokak, No. 17, İstanbul

Türk Folklor «Halkbilgisi» Derneğinin neşriyat organıdır.